

Gminny Program Opieki nad Zabytkami
Gminy Krzęcin
na lata 2009 – 2013

Małgorzata Gwiazdowska

Tomasz Gościński

Norbert Wagner

Lipiec 2009

Spis treści:	str.
1. Wstęp	2
2. Ustawowe uwarunkowania formalno- prawne w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.	3
3. Uwarunkowania prawne, zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Krzęcin w kontekście krajowych i wojewódzkich dokumentów.	5
4. Uwarunkowanie prawne wewnętrzne ochrony i opieki nad zabytkami Gminy Krzęcin w oparciu o akty prawa miejscowego.	8
5. Ogólna charakterystyka zasobu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Krzęcin	10
5.1 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.	13
5.2 Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków.	15
5.3 Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla Gminy.	15
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego. Analiza szans i zagrożeń.	16
7. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami z uwzględnieniem celów zawartych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.	17
8. Kierunki działań dla realizacji celów gminnego programu opieki nad zabytkami.	19
9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.	24
10. Źródła finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami.	26
11. Materiały na których oparto opracowanie.	41
12. Aneks.	45
12.1 Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków.	45
12.2 Ogólny wykaz obiektów proponowanych do gminnej ewidencji zabytków.	55
12.3 Wykaz obiektów proponowanych do wpisu do rejestru zabytków.	56

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jako ważny ślad rozwoju duchowej i materialnej działalności człowieka, podlega ochronie na mocy obowiązujących przepisów prawa. Jego ochrona powinna stanowić także jeden z elementów świadomej polityki samorządowej. Stan zachowania zabytków oraz sposób ich zagospodarowania ma niemałe znaczenie przy ocenie atrakcyjności obszaru gminy. Jest też jednym z istotnych czynników budowania więzi oraz kształtowania świadomości i regionalnej tożsamości mieszkańców.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami został opracowany z zamiarem określenia warunków, niezbędnych do opieki nad zabytkami na terenie administracyjnym Gminy Wiejskiej KRZĘCIN na lata 2009 - 2013. Wskazuje na działania w oparciu o które należy poprawić stan zachowania zabytków, by poprzez ich rewaloryzację i dostępność zarówno dla mieszkańców jak i przyjezdnych, zwiększyć atrakcyjność turystyczną Gminy. Stanowi dokument uwzględniający zadania z zakresu opieki nad zabytkami, będący uzupełnieniem dotychczas przyjętych przez Gminę aktów prawa miejscowego. Określa sposób ich realizacji poprzez stosowne działania organizacyjno-finansowe i upowszechniające wiedzę o zabytkach oraz poprawę poziomu edukacji związanej z opieką nad dziedzictwem kultury Gminy Krzęcin. Gminny program opieki nad zabytkami obowiązuje przez 4 lata a raport z jego realizacji powinien zostać sporządzony przez wójta i przedstawiony Radzie Gminy co dwa lata licząc od daty przyjęcia programu przez Radę.

Podstawą prawną dla opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami jest artykuł nr 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku oraz umowa zawarta pomiędzy Gminą Krzęcin, w imieniu której działa wójt Gminy oraz autorami niniejszego opracowania.

2. Ustawowe uwarunkowania formalno- prawne w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

2.1 Ochrona zabytków została zadeklarowana jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP).

2.2 Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (*Dz.U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568*) w art. 4 formułuje podstawowe obowiązki organów administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków, mające na celu m.in.:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu.

Jest to główny akt prawny regulujący zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Ustawa formułuje definicję legalną zabytku, wyznacza zakres ochrony konserwatorskiej, określa formy ochrony zabytków a także określa konieczność uwzględniania przez jednostki samorządu gminnego programu opieki nad zabytkami przy opracowywaniu innych strategicznych dokumentów gminy.

2.3 Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (*tekst jednolity Dz.U. Nr 142 poz. 1591 z 2001 r. z późn. zm.*) w art. 7 ust.1 pkt. 9 wśród zadań własnych gminy jako jednostki samorządu terytorialnego najniższego szczebla wymienia sprawę z zakresu kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - (*zadania z zakresu kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*).

Odniesienie do zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami znajduje się w również w następujących aktach prawnych:

- a) ustawie z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (*Dz. U. z 2001 r. Nr 99 poz. 1079, Nr 100 poz. 1085, Nr 110 poz. 1189 i Nr 145 poz. 1623 z późn. zm.*),
- b) ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (*Dz. U. z 2000 r. Nr 46 poz. 543 z późn. zm.*),
- c) ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (*Dz. U. Nr 62 poz.627 i Nr 115 poz. 1229 z późn. zm.*),
- d) ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (*Dz.U. Nr 92, poz. 880*),

- e) ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz.U. z 2001 Nr 13, poz. 123),
- f) ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (*Dz.U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.*),
- g) ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (*Dz. U. Nr 8 poz. 717*),
- h) ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (*Dz. U. z 2000 r. Nr 106 poz. 1126, Nr 109 poz. 1157 i Nr 120 poz. 1268 z późn.zm.*),
- i) ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (*Dz. U. z 1997 r. Nr 5 poz. 24 z późn. zm.*),
- j) ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (*Dz. U. Nr 85 poz. 539 z późn. zm.*).

3. Uwarunkowania prawne, zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Krzęcin w kontekście krajowych i wojewódzkich dokumentów.

3.1 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 (Warszawa 2004).

Stanowi strategiczny nadrzędny dokument ujmujący wszystkie sfery i zagadnienia, z jakimi mamy do czynienia myśląc o funkcjonowaniu kultury. Znajduje to odzwierciedlenie w dokumentach które bazują na Strategii. Poprzez kontekst europejski przeprowadzono w niej diagnozę sytuacji kultury w Polsce następnie zanalizowano możliwości wykorzystania środków pochodzących z funduszy strukturalnych. Podstawowym celem strategii jest: „wypełnienie zadań, jakie spoczywają na Ministrze Kultury – współdziałającego spójnie z innymi partnerami w realizacji celów i zadań kulturowych w Polsce oraz z jednostkami samorządu terytorialnego, a także z innymi podmiotami”.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury wielokrotnie nawiązuje do pomocy gminom wiejskim poprzez podjęcie działań wspierających kulturę ludową, co może znacznie przyczynić się do rozwoju kulturalnego rejonów wiejskich oraz sprzyjać konsolidacji wspólnot lokalnych. Wskazuje na możliwość otrzymania wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i LEADER +, które pozwalają na pozyskanie środków także na restaurację i konserwację zabytków oraz ochronę krajobrazu kulturowego.

3.2 Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 (Warszawa 2005)

Strategia została opracowana dla całego obszaru Polski z określeniem spójnych działań realizowanych w regionach. W ramach opracowania zostały wyodrębnione główne zadania i priorytety w dziedzinie kultury na lata 2004-2013.

Ochrona dziedzictwa kulturowego a w szczególności ochrona i rewaloryzacja zabytków zostały wyodrębnione jako jeden z pięciu obszarów strategicznych. Podkreślono także widoczne dysproporcje pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi a zmniejszenie ich miałyby następować także m.in. poprzez ochronę dziedzictwa kulturowego, które to działania zawarto w Uzupełnieniu.

W dokumencie p.n. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 położono nacisk na kompleksową rewaloryzację zabytków oraz obiektów przemysłowych i po wojskowych oraz ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne itp. a także na zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, inwentaryzację zabytków ruchomych i nieruchomych oraz promocję i budowę sieci informatycznych promujących kulturowe dziedzictwo

regionów. Podstawowym dokumentem służącym wdrożeniu celu Strategii, dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego jest:

3.3 Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” (Warszawa 2004)

Celem strategicznym Programu jest kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz ochrona i upowszechnienie dziedzictwa kulturowego w tym przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierającego ochronę i opiekę nad zabytkami. W ramach realizacji celu strategicznego wyróżniono 2 priorytety:

- 1) Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo.
- 2) Edukacja i administracja na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Działania realizowane w ramach Priorytetu 1. stawiają za cel poprawę stanu zachowania obiektów, ich adaptację i rewitalizację a także stworzenie warunków do wykorzystania ich jako atutów w rozwoju turystyki i działaniach inwestycyjnych. Działania te zakładają również poprawę warunków prawnych i organizacyjnych w zakresie dokumentacji i ochrony zabytków oraz stworzenie systemu zachęt dla jednostek zainteresowanych inwestowaniem w zabytki. Duża część zadań dotyczy realizacji zadań w obszarach wiejskich, wskazując źródła ich finansowania.

W ramach realizacji Priorytetu 2. przewidziane są działania zmierzające do podnoszenia kwalifikacji kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego oraz działania edukacyjne, popularyzacja dziedzictwa kulturowego a także ochrona przed nielegalnym wywozem zabytków za granicę.

Wśród dokumentów **wojewódzkich i gminnych** odnoszących się m.in. do ochrony dziedzictwa kulturowego najważniejszymi są:

3.4 Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Samorząd, mocą ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (*Dz.U. Nr 91 z 1998 r., poz.576*), otrzymał dwa podstawowe narzędzia służące budowaniu programu rozwoju regionu i jego późniejszej realizacji: strategię rozwoju województwa z programami wojewódzkimi oraz wojewódzki plan zagospodarowania przestrzennego.

Potrzeba opracowania strategii, czyli długofalowego programu działania, wynika z kilku przesłanek. Najważniejszą z nich jest konieczność zaprogramowania skoordynowanych działań, które w określonej przestrzeni, czasie i sytuacji społeczno-politycznej, uwzględniając środki jakimi

dysponuje społeczność regionu oraz możliwe do uruchomienia regionalne zasoby, dadzą oczekiwane efekty. Na zasoby regionalne składają się zasoby materialne, tj. uwarunkowania fizjograficzne (przyrodnicze), zasoby naturalne, położenie geograficzne, istniejąca infrastruktura techniczna, komunikacyjna i społeczna oraz zasoby niematerialne, czyli ludzka wiedza, dynamizm i przedsiębiorczość. Wychodząc z tych przesłanek, strategia rozwoju województwa ma się przyczynić do zwiększenia konkurencyjności regionu w skali krajowej i międzynarodowej, a w dalszej perspektywie do wzmocnienia jego strategicznej pozycji.

Strategia w rozdziale środowisko kulturowe określa, iż „W województwie zachodniopomorskim znajdują się 2893 zabytki nieruchome oraz 1547 zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków”. Ponadto z 89612 obiektów nieruchomych i 10764 ruchomych znajdujących się w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków część kwalifikuje się do wpisu do rejestru zabytków. Celem ochrony wartości kulturowych jest zachowanie historycznych form zagospodarowania świadczących o historii Pomorza Zachodniego oraz decydujących o charakterze krajobrazu kulturowego. Celem zasadniczym powinno być zachowanie tożsamości kulturowej województwa zachodniopomorskiego.

3.5 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami.

Wojewódzki Program Opieki nad zabytkami na lata 2008-2012 jest dokumentem opracowanym na zlecenie Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego przez zespół osób zajmujących się tematyką zabytków. Program obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z dziedzictwem kulturowym Województwa Zachodniopomorskiego. Wychodząc od analizy stanu obecnego, wyznacza cele na okres najbliższych czterech lat, wskazując sposoby ich realizacji oraz możliwości finansowania zewnętrznego. W rozdziałach dotyczących zasobów dziedzictwa kulturowego województwa, obejmujących obiekty wpisane do rejestru zabytków wymienia 5.581 zabytków ruchomych, ok. 190 cmentarzy, ok. 700 parków, 370 stanowisk archeologicznych, 49 zabytków urbanistycznych i ponad 3000 zabytków nieruchomych.

3.6 Strategia ZROT

„Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 roku” jest nowoczesnym dokumentem realizującym koncepcję kompleksowego rozwoju gospodarki turystycznej w Regionie. Wpisuje się ona w nurt myślenia zaproponowany w Projekcie Strategii Rozwoju Turystyki na lata 2007-2013, będącym dokumentem rządowym przyjętym przez Radę Ministrów 21 czerwca 2005 roku.

4. Uwarunkowanie prawne wewnętrzne ochrony i opieki nad zabytkami Gminy Krzęcin w oparciu o akty prawa miejscowego.

Gmina Krzęcin posiada akty prawa miejscowego zatwierdzone przez Radę Gminy oraz opracowane przez uprawnione podmioty dokumenty wyznaczające kierunki polityki przestrzennej Gminy oraz sposoby jej realizacji i finansowania. Są to, uwzględnione przy opracowaniu niniejszego Programu, następujące akty prawne i dokumenty funkcjonujące w Gminie Krzęcin dotyczące także bezpośrednio ochrony zabytków:

- a) Uchwała nr XXXV/175/2006 Rady Gminy Krzęcin w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków dnia 14 czerwca 2006 r. *(określa zasady przekazywania środków finansowych na prace przy zabytkach)*,
- b) Uchwała nr XVI/117/2008 Rady Gminy Krzęcin w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Krzęcin z dnia 30 maja 2008 *(opracowanie o charakterze strategicznym, zawierające ustalenia dotyczące racjonalnego wykorzystania przestrzeni miasta dla jego zrównoważonego rozwoju. W treści charakteryzuje krótko zasób dziedzictwa kulturowego gminy)*,
- c) Studium krajobrazu kulturowego Gminy Krzęcin. Oprac. Biuro Dokumentacji Zabytków. Szczecin 2001 r.
- d) Uchwała nr XXXVI/168/2009 Rady Gminy Krzęcin w sprawie uchwalenia Wieloletniego Planu Inwestycyjnego Gminy Krzęcin na lata 2009 – 2013 z dnia 3 czerwca 2009 r. *(określa w swojej treści najcenniejsze obiekty zabytkowe znajdujące się w gminie i wskazuje sposoby finansowania prac przy zabytkach)*,
- e) Uchwała – nr VI / 44 / 2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 25 kwietnia 2007 r. w sprawie uchwalenia Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Krzęcin na lata 2007-2013,
- f) Uchwała - nr XXVI/173/2009 Rady Gminy Krzęcin z dnia 3 czerwca 2009 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia *Planu Odnowy Miejscowości Granowo w latach 2007-2013*,
- g) Uchwała nr 1/2009 Zebrania Wiejskiego z dnia 25 maja 2009r. *zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia Planu Odnowy Miejscowości Granowo na lata 2007-2013*,
- h) Uchwała NR XIX/129/2008 Rady Gminy Krzęcin z dnia 24 września 2008 r. *zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Kaszewo w latach 2007-2013*,
- i) Uchwała NR XII/79/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. *w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Krzęcin w latach 2007-2013*,

- j) Uchwała NR XII/80/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Mielęciny w latach 2007-2013,
- k) Uchwała NR XII/81/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Objezierze w latach 2007-2013,
- l) Uchwała NR XII/82/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Przybysław w latach 2007-2013,
- m) Uchwała NR XII/83/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Rakowo w latach 2007-2013,
- n) Uchwała NR XII/84/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Żeńsko w latach 2007-2013.

5. Ogólna charakterystyka zasobu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Krzęcin

Gmina Krzęcin położona jest w południowej części województwa zachodniopomorskiego, na terenie powiatu Choszczno, granicząc od zachodu z Gminą Pełczyce, od północy z Gminą Choszczno, od południa z Gminą Strzelce Krajeńskie a od wschodu z Gminą Bierzwnik. Położona jest w stosunkowo niewielkiej odległości od dużych ośrodków miejskich: 60 km od Gorzowa Wielkopolskiego, 75 km od Szczecina i 123 km od Poznania. Obszar gminy stanowi fragment wschodniej części Pojezierza Choszczeńsko - Myśliborskiego, charakteryzujący się malowniczym ukształtowaniem terenu z licznymi pagórkami, jeziorami i dolinkami, będący wynikiem działań lodowca. Charakterystyczne dla obszaru są wąskie i głębokie jeziora rynnowe oraz typowe dla moreny dennej, rozlewiskowe. Obszar gminy, jako fragment należący do krajowej sieci korytarzy ekologicznych ECONET-PL, położony jest w strefie zwanej korytarzami „Małej Iny” i „Doliny Mierzęckiej Strugi”. Walory przyrodnicze gminy sprawiły, że w jej wschodniej części wyodrębniono 18 pomników przyrody na mocy rozporządzenia nr 28/91 Wojewody Gorzowskiego z dnia 13.12.1991 r. oraz uchwałą nr VIII/53/2003 Rady Gminy Krzęcin z dnia 29. 09. 2003 r. Drzewa pomniki - przyrody znajdują się w Krzęcinie (na terenie parku 3 buki zwyczajne, 3 lipy szerokolistne, 1 dąb szypułkowy, oraz poza parkiem 2 graby zwyczajne, 2 lipy szerokolistne), Nowym Klukomiu (2 platany klonolistne, 1 klon zwyczajny, 1 dąb szypułkowy), Mielęcinie (1 dąb szypułkowy), Rakowie (1 dąb szypułkowy) i Żeńsku (1 dąb szypułkowy).

Gmina podzielona jest na 11 sołectw: Krzęcin, Chłopowo, Granowo, Kaszewo, Mielęcin, Nowy Klukom, Objezierze, Przybysław, Rakowo, Słonice, Żeńsko. W ramach sołectw znajduje się 27 miejscowości w tym kolonie: Boguszyce, Bukowo, Grzywacz, Kolonia Czwarta, Kolonia Piąta, Potoczna, Prokolno, Sierosławiec, Smużyk, Sobieradz, Sobolewo, Wyszyna oraz leśniczówki: Ligwiąca i Wężnik, gajówka: Sowiniec i nadleśnictwo: Pluskocin. Nieistniejące obecnie, dawne miejscowości to: Gołąbki, Granówko, Putno, Roszkowice i Wydrzyn. Po 1945 roku brak tu było kontynuacji funkcji osiedleńczej.

Krajobraz kulturowy terenu gminy był kształtowany, podobnie jak na całym obszarze Pomorza w okresie od około 10 tysiąclecia p.n.e. i stanowi wypadkową, zmieniających się naturalnych warunków przyrodniczo - krajobrazowych oraz działalności człowieka, związanej z przemianami gospodarczo – politycznymi i kulturalnymi regionu. Wynikiem tego osadnictwa są liczne stanowiska archeologiczne: grodziska i kurhany, zachowane i czytelne do dzisiaj na terenie wsi: Chłopowo,

Granowo, Krzęcin, Mielęcín, Nowy Klukom, Objezierze, Rakowo, Żeńsko. Żadne ze stanowisk archeologicznych nie jest wpisane do rejestru zabytków.

Niewątpliwie obszar Gminy Krzęcin stanowi część regionu na terenie, którego zorganizowany rozwój średniowiecznego osadnictwa datowany jest już na połowę XII wieku. Osadnictwo tego okresu było ściśle związane z licznymi nadaniami książęcymi dla instytucji kościelnych i klasztornych oraz rodów rycerskich. Około 1300 roku na terenie Ziemi Choszczeńskiej były już 52 wsie, wśród których wymieniane są m.in. Chłopowo, Granowo, Krzęcin, Rakowo i Żeńsko, stanowiące albo siedziby rodów rycerskich albo własność klasztorną. W 1337 roku wzmiankowane są świątynie w Granowie i Żeńsku a w poł. XVI wieku w Nowym Klukomiu i Rakowie.

Wsie powstawały najczęściej w miejscu dawnych grodzisk, wzdłuż historycznych traktów i posiadały układy przestrzenne charakterystyczne dla średniowiecza, takie jak placowe w typie owalnicy lub zaułka (Granowo, Żeńsko), ulicówki (Nowy Klukom, Objezierze, Rakowo-pierwotnie owalnica, czy wielodrożnicy (Chłopowo – wcześniej w układzie ulicówki, Krzęcin). W 1764 roku rozpoczęto w Państwie Pruskim podział gruntów i uwłaszczanie chłopów w dobrach państwowych a w 1807 roku zniesiono poddaństwo osobiste chłopów. Przyczyniło się to do powstania folwarków jeszcze w XVIII wieku w Przybysławiu, Mielęcínie, Rakowie i w XIX w. w Kaszewie i Słonicach oraz skutkowało rozwojem nowych gospodarstw chłopskich przy wsiach.

Wsie powstające w okresie od XVIII do XIX wieku jak Kaszewo, Mielęcín, Słonice, Smużyk były najczęściej związane z budową założeń dworskich lub pałacowych. Posiadały różnorodną zabudowę. Obok chat siedliskowych pojawiły się również obiekty rezydencjonalne i sakralne, oraz zabudowania dworskie i folwarczne a także przemysłowe. W wyniku akcji osiedleńczej z 1913 roku powstaje na terenie gminy wiele nowych gospodarstw chłopskich w tym znaczna część w sąsiedztwie folwarku w Chłopowie. Utworzyły one krajobraz architektoniczny terenu dzisiejszej gminy, świadczący o rozwoju gospodarczym i kulturalnym regionu.

Najstarszymi, zachowanymi na terenie gminy obiektami i jednocześnie należącymi do najcenniejszych pod względem walorów zabytkowych są budowle sakralne: kościoły w Chłopowie, Granowie, Krzęcinie, Nowym Klukomiu, Objezierzu, Rakowie i Żeńsku. Nie zachowały się, wzmiankowane w materiałach źródłowych średniowieczne, najstarsze formy kościołów w Granowie i Żeńsku. Po przebudowie i przekształceniach, kościół w Granowie uzyskał formę neogotycką a w Żeńsku barokową. Budowle sakralne wykonywane z cegły, często łączonej zwłaszcza w partii fundamentów z kamieniem polnym, obok architektury rezydencjonalnej, stanowiły dominanty architektonicznego krajobrazu gminy. Nie zachowały się cmentarze przykościelne. Cmentarze niegdyś

znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie kościołów i funkcjonujące od czasu swojego powstania, zgodnie z rozporządzeniem ówczesnych władz państwowych, do końca XIX wieku, nie użytkowane po wojnie, uległy dewastacji. Jedyne słabo czytelne ślady po układzie dawnego cmentarza, widoczne są w formie nasadzeń drzew przy kościele w Nowym Klukomiu oraz zachowana została dawna bramka cmentarna przy kościele w Żeńsku. Czynne cmentarze w Granowie i Objezierzu w części stanowią fragment dawnych, historycznych cmentarzy z pocz. XX w.

Architektura pałacowa i dworska na obszarze Gminy Krzęcin to obiekty wzniesione w XIX w. i na pocz. XX wieku, głównie w połączeniu z towarzyszącą im zabudową folwarczną. Niezwykle dynamiczny rozwój majątków folwarcznych na obecnym terenie gminy w okresie od końca XVIII w. do początku XX w. wzbogacił zabudowę wsi o charakterystyczne zabudowania związane z hodowlą bydła i trzody chlewnej. Zabudowania gospodarcze a także związane z folwarkami budynki mieszkalne funkcjonowały wraz z dawnymi pałacami lub dworami w: Przybysławiu, Mielęcinie, Rakowie, Granowie oraz przebudowanymi rezydencjami w Nowym Klukomiu i Słonicach.

Siedziby dworskie i pałacowe, poza zniszczonymi w 1945 roku pałacami w Nowym Klukomiu i Krzęcinie, zachowane są w różnym stanie technicznym. Niektóre uległy znacznemu przekształceniu, wykorzystywane na funkcje biurowo- mieszkalne (Granowo, Przybysław), szkolne (Rakowo), czy mieszkania dla rolników indywidualnych jak w Słonicach. Pośród stosunkowo nieźle zachowanej zabudowy folwarcznej znajdują się wiele kubaturowe budynki inwentarskie, stodoły, domy rządców i pracowników folwarcznych (Granowo, Mielęcin, Przybysław, Rakowo).

Stanowią dzisiaj stosunkowo słabo wykorzystywany potencjał, gdyż pomimo częściowej degradacji pierwotnej zabudowy, posiada ona oprócz wartości kulturowej także wymierną wartość materialną. Praktycznie nie zachowały się założenia parkowe usytuowane w bezpośrednim sąsiedztwie rezydencji mieszkalnych. Ślady po istniejących parkach czytelne są przy rezydencjach w Przybysławiu (najlepiej zachowany), Mielęcinie, Krzęcinie i Nowym Klukomiu.

Z XIX wieku pochodzą także leśniczówki w Lgwiącej, Pluskocinie, Sowińcu i zabudowania chłopskie jednodworcze w Bukowie, Grzywaczu, Prokolnie, Putnie i Wyszynie.

Pośród dawnych obiektów użyteczności publicznej ochronie konserwatorskiej powinny podlegać dawne szkoły z pocz. XX wieku w Krzęcinie, Mielęcinie, Objezierzu, Przybysławiu, oraz gospoda w Krzęcinie. Budynki szkolne z 1 ćw. XX w. zbudowane w Mielęcinie i Przybysławiu, po wojnie przekształcono na cele sakralne.

Wyznacznikiem charakteryzującym poziom rozwoju infrastruktury technicznej w okresie ostatniego stulecia są zachowane obiekty architektury przemysłowej: młyn w Smużyku z 1 poł. XIX w., zagroda

młyńska w Krzęcinie z przełomu XIX/XX w., trafostacje w Pluskocinie i Mielęcinie z 1 ćw. XX w., kuźnie wiejskie z przełomu XIX/XX w. w Przybysławiu, Chłopowie, Granowie, Objezierzu, gorzelnia w Rakowie z 1906 r., remizy strażackie z 1 poł. XX w. w Chłopowie i Rakowie oraz stacja kolejowa w Słonicach z 1880 roku.

Na terenie gminy stosunkowo dobrze zachowana jest charakterystyczna murowana, często kamiennie – ceglana zabudowa chłopska, pochodząca z 4 ćw. XIX i pocz. XX w. obejmująca budynki mieszkalne i gospodarcze. Dominują zagrody założone na planie podkowy lub zamknięte na planie czworoboku z chałupami mieszkalnymi od frontu parceli. Bardzo nielicznie występują, zachowane pojedynczo w Granowie, Krzęcinie i Chłopowie chałupy ryglowe z końca XIX w. Niewątpliwie niezwykle cenny i stosunkowo jednorodny zespół zabudowy w oryginalnym, historycznym układzie przestrzennym występuje we wsiach: Chłopowo, Granowo, Objezierze i Żeńsko. Przekształcenia i ubytki oryginalnej zabudowy spowodowały degradację pierwotnych układów przestrzennych we wsiach: Krzęcin, Nowy Klukom, Mielęcin, Przybysław.

Naturalne walory krajobrazowe terenu, obejmującego obszar Gminy Krzęcin, w połączeniu z obiektami stanowiącymi dziedzictwo kulturowe regionu można niewątpliwie uznać za podstawowe atuty przy ocenie atrakcyjności obszaru, zarówno jako gminy turystycznej, jak i posiadającej korzystne warunki stałego pobytu mieszkańców.

Działania II wojny światowej, poza zniszczeniami pałacu w Nowym Klukomiu i Krzęcinie szczęśliwie ominęły obszar gminy Krzęcin, niemniej są wyraźne zniekształcenia zabudowy powstałe w wyniku powojennych zaniedbań szczególnie w przypadku nieruchomości należących do dawnych Państwowych Gospodarstw Rolnych. Po 1945 roku wyburzeniu uległy charakterystyczne dla obszaru Gminy zabudowania jednodworcze m.in. w Bukowie, Gołąbkach, Granówku, Kozińcu, Bocińcu, Wydrzynie i Putnie. Praktycznie wszystkie zabudowania folwarczne osiągnęły mniejszy lub większy stopień degradacji. Znaczna ich część jest nieużytkowana, jak w Granowie, Przybysławiu, Sobieradzu, Sowińcu. Podobnie jak rezydencje w Granowie i Rakowie.

Niekorzystne zmiany w wyniku dekapitalizacji a następnie prowadzonych remontów, występują w obrębie historycznych budynków mieszkalnych i gospodarczych oraz związane są z wymianą tynków, ociepleniami elewacji, wymianą stolarki, pokrycia dachowego i wreszcie ich rozbudową.

5.1 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.

1) Na terenie Gminy Krzęcin obowiązuje 10 wpisów do rejestru zabytków nieruchomych Województwa Zachodniopomorskiego. Obejmują one:

- a) 1 park dworski w Mielęcinie, będący elementem założenia dworskiego, wzmiankowanego pierwszy raz w 2 poł. XVIII wieku. Zachowany w formie parku krajobrazowego z 2 poł. XIX wieku. Obecnie z trudem czytelny zachowany dawny układ kompozycyjny parku.
- b) 1 park dworski w Przybysławiu, będący elementem założenia pałacowego wraz z przyległym folwarkiem. Założony wraz pałacem w poł. XIX wieku w formie parku krajobrazowego. Obecnie częściowo odtworzony, zachowany dawny układ kompozycyjny parku.
- c) 1 obiekt architektury rezydencjonalnej: dwór w Przybysławiu, klasycystyczny z 1 ćw. XIX w., przebudowany w latach 80-tych XIX w.
- d) 7 kościołów, usytuowanych we wsiach: Chłopowo, Granowo, Krzęcin, Nowy Klukom, Objezierze, Rakowo, Żeńsko:
 - Kościół w Chłopowie zbudowany został w stylu neobarokowym w latach 1907 -1909 w miejscu wcześniejszej świątyni wzmiankowanej tu w 1337 r.
 - Kościół w Granowie zbudowany został w 1855 r. w stylu neogotyckim, na miejscu świątyni wzmiankowanej w 1337 r. i z wykorzystaniem fragmentów muru wcześniejszej budowli z XV/XVI w. W latach 1929- 1931 świątynia odbudowana po pożarze powstałym w wyniku uderzenia piorunu.
 - Kościół w Krzęcinie zbudowany został w 1910 roku w stylu neogotyckim. Przeniesiono do wnętrza barokowe wyposażenie z wcześniej istniejącej tu świątyni, która spłonęła od pożaru, powstałego od uderzenia piorunu.
 - Kościół w Nowym Klukomiu powstał w 1573 roku a następnie był przebudowywany w XVIII w. i na pocz. XIX w.
 - Kościół w Objezierzu zbudowany został w latach 1854 – 1854.
 - Kościół w Rakowie zbudowano, jako niewielka kamienną świątynię na przełomie XV/XVI wieku a następnie przebudowano w latach 1724 - 1735 roku i w 1890 r.
 - Kościół w Żeńsku wzmiankowany był pierwszy raz w 1337 roku, na jego miejscu zbudowano świątynię w 1 poł. XVI wieku, przebudowaną w 1 poł. XVIII wieku.

2) Wpisem do rejestru objęto 26 zabytków ruchomych stanowiących wyposażenie kościołów w Chłopowie, Krzęcinie, Nowym Klukomiu, Rakowie i Żeńsku. Elementy zabytkowego wyposażenia świątyń z terenu Gminy Krzęcin powstawały w okresie od XV wieku do końca XIX wieku i są przykładami sztuki gotyckiej, renesansowej, manierystycznej, barokowej, oraz klasycystycznej. Pośród nich znajdują się m.in.:

- a) drewniane ołtarze polichromowane wykonane w okresie od XV w. do XVIII wieku,
- b) empiry polichromowane wykonane w okresie od XVII do XIX wieku,

- c) ambony wykonane w okresie od XVIII do XIX wieku,
- d) obraz olejny wykonany na pocz. XVIII wieku,
- e) rzeźby drewniane polichromowane wykonane w okresie od XVI do XVIII wieku,
- f) dzwony spiżowe, odlewane wykonane w okresie od XVI do XVIII wieku,
- g) ławki kościelne z XVII wieku,
- h) ławy kolatorskie z XVII wieku.

3) Gmina Krzęcin nie posiada pomnika historii.

4) Na terenie Gminy nie ma stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

5) Na terenie Gminy nie ma muzeum .

5.2 Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków

Gmina nie posiada wydzielonego obszaru objętego ochroną konserwatorską jako Park kulturowy. Strefy ochrony konserwatorskiej ujmowane są sukcesywnie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W ramach niniejszego opracowania proponuje się utworzenie Gminnej Ewidencji Zabytków, w liczbie około 70 kart adresowych historycznych obiektów, obejmującej zabudowania architektury rezydencjonalnej, folwarcznej, przemysłowej i mieszkalnej, zgodnie z pkt. 12.2 opracowania.

5.3 Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla Gminy.

Zachowane szczególnie cenne obiekty zabytkowe na terenie Gminy Krzęcin, objęte ochroną na mocy wpisu do rejestru zabytków to w znacznej mierze głównie obiekty sakralne. Ich wartość zabytkowa jak i walory artystyczne nie podlegają dyskusji. Otaczane są też szczególną atencją przez mieszkańców jak i władze Gminy a w skali województwa na pewno stan ich zachowania można ocenić jako dobry i bardzo dobry. Niemniej niezwykle ważnym elementem krajobrazu Gminy są zachowane w swoich historycznych układach przestrzennych wraz z oryginalną zabudową wsie Granowo, Chłopowo, Objezierze i Żęńsko. Pozostają do obecnej chwili poza prawną ochroną konserwatorską, podobnie jak układy przestrzenne zabudowy folwarcznej we wsiach: Chłopowo, Mielęcín i Przybysław. Stanowią one cenne, o dużych walorach zabytkowych, historyczne zespoły przestrzenne, nie zniszczone wpływem czasu i powojennych działań remontowych, w obrębie których zachowane są wartościowe obiekty zabudowy mieszkalnej i przemysłowo – rolniczej z przełomu XIX/ XX wieku. Położone w malowniczym krajobrazie południowym są stosunkowo słabo wykorzystanym potencjałem dla rozwoju turystycznego nie tylko w skali gminy ale także dla większego obszaru, jakim jest województwo.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego. Analiza szans i zagrożeń.

Mocne strony:	Słabe strony:
<ul style="list-style-type: none"> • Zachowane zabytkowe obiekty mieszkalne i użyteczności publicznej • Zachowane, historyczne układy ruralistyczne z obecnością obiektów zabytkowych i pomników przyrody, • Zachowane historyczne zespoły folwarczne z zabudową gospodarczą i mieszkaniową • Obiekty posiadają ustalony stan własnościowy. • Dobre rozpoznanie przez służby konserwatorskie wartości i liczby zasobów zabytkowych. • Atrakcyjne położenie gminy, w niewielkiej odległości od dużych ośrodków miejskich Gorzowa Wlkp., Szczecina i Poznania, silnie powiązanej z krajobrazem naturalnym o malowniczo kształtowanej rzeźbie terenu, nasyconej czystymi jeziorami i kompleksami leśnymi sprzyjającej rekreacji. • Jakość środowiska naturalnego nie wpływająca niekorzystnie na stan techniczny zabytków. • Rosnąca chęć mieszkańców do identyfikowania się z dziedzictwem kulturowym gminy. • Podjęcie przez Radę Gminy Uchwały o dofinansowaniu obiektów zabytkowych. • Opracowanie Lokalnego Programu Rozwoju. • Uwzględnienie w Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy oraz w aktualnym Planie założeń inwestycyjno – remontowych na lata 2007 – 2013 problematyki remontu i konserwacji sakralnych obiektów zabytkowych. • Przyjęcie przez Radę Gminy Planów Odnowy Miejscowości. • Określone na mocy uchwały warunki przydzielania dotacji na prace remontowo – konserwatorskie zabytków 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak stabilizacji w polityce przestrzennej, spowodowanej brakiem lokalnych planów zagospodarowania przestrzennego i zbyt wolne tempo w ich sporządzaniu. • Konieczność budowania warunków zabudowy każdorazowo dla poszczególnych inwestycji, jest nie tylko znaczną przeszkodą dla inwestujących, ale również dla prawidłowej realizacji polityki opieki nad zabytkami, szczególnie dla tych nie objętych wpisem do rejestru zabytków. • Brak popularyzacji wiedzy o wartości chronionych obiektów oraz idei ochrony zabytków • Słaba ekspozycja i niedostateczne oznakowanie obiektów zabytkowych. • Silnie zdegradowana substancja zabytkowa dawnej zabudowy folwarcznej. • Brak Gminnej Ewidencji Zabytków. • Brak środków na badania (<i>architektoniczne, archiwalne</i>), które muszą stanowić podstawę do właściwego postępowania w użytkowaniu i zagospodarowaniu obiektów zabytkowych. • Brak samorządowych służb odpowiedzialnych za ochronę zabytków. • Wieloletnie braki inwestycyjne w poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych przypadku założeń folwarcznych • Brak wystarczającej infrastruktury dla rozwoju agroturystyki.
Szanse:	Zagrożenia:
<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł: międzynarodowych, państwowych, regionalnych, gminnych, prywatnych. • Rozwój i wzrost skuteczności działań edukacyjnych przybliżających wiedzę o historycznym dziedzictwie gminy. • Kształtowanie tożsamości kulturowej poprzez promocję dziedzictwa kulturowego gminy. • Edukacja w dziedzinie zarządzania zabytkowymi budynkami mieszkalnymi. • Kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych. • Korzystanie z doświadczeń międzynarodowych, możliwość rozszerzenia współpracy międzyregionalnej. • Rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych. • Wprowadzenie publicznych dyskusji nad planami zagospodarowania w zakresie rewitalizacji zespołów folwarcznych i budynków mieszkalnych. • Poprawa dostępności komunikacyjnej o zabytkach przez wprowadzanie nowoczesnych systemów informacji turystycznej. • Wypromowanie Gminy jako obszaru atrakcyjnego dla aktywnego wypoczynku połączonego z poznawaniem historii rozwoju regionu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Degradacja obiektów zabytkowych przez przypadkowe działania inwestycyjne, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne tj. dobro zabytku. • Tendencje do zagospodarowania obiektów zabytkowych w sposób uproszczony bez nawiązania do historycznego wystroju, powodujące zatarcie wyjątkowego charakteru zabytkowych obiektów i upodobnianie ich do współcześnie realizowanych a co za tym idzie spadek ich atrakcyjności i możliwości promocji miasta w oparciu o walory dziedzictwa kulturowego. • Naciski na ograniczenie zakresu ochrony obiektów prawnie chronionych z uwagi na źle rozumiane potrzeby inwestycyjne, stosowane przez różne podmioty wobec służb konserwatorskich. • Klęski i zdarzenia losowe. • Niezrozumienie zasad funkcjonowania funduszy europejskich, nieumiejętność dostosowania się do ich wymogów przez właścicieli obiektów zabytkowych. • Niestabilność przepisów finansowych. • Zagrożenie nadmierną komercjalizacją zabytków, która prowadzić może do zbyt agresywnego inwestowania w odniesieniu do zabytkowych obiektów.

7. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami z uwzględnieniem celów określonych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Gmina Krzęcin posiada na swoim obszarze zasoby dziedzictwa kulturowego objęte wpisem do rejestru zabytków, jak i znakomicie zachowane zespoły ruralistyczne m.in. wsi Granowo, Chłopowo, Objezierze i Żeńsko, stanowiące niezwykle cenne przykłady historycznych układów przestrzennych.

Gminny program opieki nad zabytkami pozwoli określić instrumenty, umożliwiające stworzenie optymalnych warunków dla opieki nad zasobem kulturowym Gminy, zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku.

Działania związane z opieką samorządu Gminy Krzęcin, uwzględniające specyfikę jej dziejów charakter zasobów dziedzictwa kulturowego oparte będą o następujące priorytety o skali ważności uwzględniającej jako najważniejsze zawarte w punktach 1-3:

1) Opracowanie aktualizacji stanu zachowania zasobu kulturowego Gminy.

Pomimo rozpoznania zasobu kulturowego gminy przez służby konserwatorskie, brak jest opracowań aktualizujących stan techniczny poszczególnych obiektów, jak i określenia najpilniejszych prac remontowo – konserwatorskich. Wyjątek stanowią obiekty sakralne, dla których przewidziane i realizowane jest stałe finansowanie prac pozwalających na sukcesywne odzyskiwanie dawnej świetności zabytków. Analiza taka jest pilnie potrzebna jest w przypadku zdegradowanych założeń parkowych wpisanych do rejestru i obiektów znajdujących się w Ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz zespołów folwarcznych.

Opracowanie pozwalające na aktualizację danych o stanie technicznym obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków pozwoli na właściwe rozpoznanie potrzeb inwestycyjnych oraz umożliwi określenie wysokości ewentualnego wsparcia finansowego ze środków zewnętrznych.

- a) Stworzenie instrumentów prawnych i finansowych pozwalających na zahamowania procesów degradacji zabytków i sukcesywną poprawę ich stanu technicznego, poprzez pomoc finansową a także wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- b) Opracowanie listy obiektów zabytkowych charakterystycznych dla krajobrazu kulturowego gminy. Niewątpliwą wartość w krajobrazie gminy stanowią wsie z zachowanym czytelnym historycznym układem przestrzennym i zabudową ceglana oraz charakterystycznymi

zabudowaniami folwarcznymi, powstałymi w związku z rozwojem hodowli owiec, była i trzody chlewnej w XIX i na pocz. XX wieku.

- c) Podkreślenie szczególnego charakteru najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego, poprzez właściwą ekspozycję zabytków i obszarów objętych ochroną konserwatorską. Obiekty zabytkowe nie posiadają stosownego jednolitego oznakowania, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 09 lutego 2004 r. Brak jest również właściwego oświetlenia w porze nocnej. Sprawia to, że ich ranga i walor są nieczytelne tak dla mieszkańców jak i turystów. Konieczna jest też czytelniejsza promocja dziedzictwa kulturowego miasta, jako jednego z ważniejszych wyznaczników rozwoju gospodarczego.
- d) Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność obiektów zabytkowych dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych. Podjęcie na szerszą skalę działalności edukacyjnej i wydawniczej. W dalszym ciągu z uwagi na specyfikę powojennych losów gminy, jej dziedzictwo kulturowe nie jest w sposób wystarczający znane mieszkańcom. Stworzenie mechanizmów dla edukacji kształtowanej w oparciu o specyfikę powojennych realiów i szacunek dla historycznego dorobku i wiele kulturowych korzeni osadzonych w tradycji kultury europejskiej, pozwoli niewątpliwie na lepsze identyfikowanie się z dziedzictwem kulturowym gminy.
- e) Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami a także w oparciu o szeroko rozumiany program rewitalizacji zdegradowanych obszarów i miejscowości gminy.
- f) Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków a także pomoc w przygotowaniu właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy unijnych, ministerialnych i samorządowych. Z uwagi na możliwą strukturę finansowania prac remontowych i konserwatorskich a także różnego rodzaju dokumentacyjnych i zabezpieczających obiekty zabytkowe przed niszczeniem ważne jest pokazanie potencjalnym użytkownikom obiektu poprzez m.in. dostępne media sposobu ich pozyskiwania. Trudność wynikająca ze specyfiki prac konserwatorskich połączona z brakiem możliwości finansowania tych prac sprawia, że duża liczba obiektów zabytkowych, pomimo ciągłości funkcji i stałego użytkowania podlega procesowi degradacji.

8. Kierunki działań dla realizacji priorytetów gminnego programu opieki nad zabytkami

Kierunki działań dla realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami Krzęcina zostały sformułowane w zgodności z zapisami art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i realizują wyznaczone ustawowo cele, określone w niniejszym dokumencie jako strategiczne:

- a) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- b) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- c) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- d) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- e) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- f) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- g) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zakłada się, że kierunki Gminnego programu opieki nad zabytkami będą realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, właścicieli oraz zarządców obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych i stowarzyszeń lokalnego środowiska we współpracy z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Realizacja priorytetu 1), 2) Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Krzęcin w ramach celu strategicznego:

Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji zagospodarowania przestrzennego miasta

Cel kierunkowy	Cel operacyjny	Zadania
Umieszczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego Gminy Krzęcin zapisów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami oraz ochrony krajobrazu kulturowego.	<ol style="list-style-type: none"> Opracowywanie na bieżąco dla obszarów i obiektów analiz oraz studiów przydatnych do podejmowania decyzji planistycznych. Określenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego warunków ochrony terenów zabytkowych, stref archeologicznych, zieleni historycznej. 	<ol style="list-style-type: none"> Aktualizacja danych dotyczących obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji konserwatorskiej. Opracowanie Gminnej Ewidencji Zabytków

Realizacja priorytetu 2), 3), 4) Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Krzęcin w ramach celu strategicznego:

Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami przyrody i równowagi ekologicznej.

Cel kierunkowy	Cel operacyjny	Zadania
Zachowanie naturalnych powiązań obiektów zabytkowych z otoczeniem przez zapewnienie warunków prawnych i finansowych w celu właściwego utrzymania krajobrazu kulturowego.	Uwzględnienie w planach zagospodarowania aktualnej bazy danych o zabytkach, tj. rejestru zabytków, gminnej ewidencji zabytków, wykazu stanowisk archeologicznych, dóbr kultury współczesnej, elementów krajobrazu, pomników przyrody.	Objęcie wpisem do rejestru zabytków układów urbanistycznych wsi Granowo, Chłopowo, Objezierze i Żeńsko oraz zespołów folwarcznych we wsiach: i Granowo, Chłopowo, Mielęciny, Przybysław.

**Realizacja priorytetu 1), 2), 3), 6) Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Krzęcin w ramach celu strategicznego:
Zahamowanie procesów degradacji obiektów i terenów zabytkowych oraz doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania**

Cel kierunkowy	Cel operacyjny	Zadania
Przeciwdziałanie niszczeniu i niewłaściwemu użytkowaniu zabytków.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uwzględnianie w umowach sprzedaży/ dzierżawy/itp. warunków właściwego użytkowania obiektów zabytkowych oraz obowiązku przeprowadzenia prac remontowych w określonym terminie. 2. Wspieranie finansowe działań ratowniczo konserwatorskich i dokumentujących dobra kultury. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utworzenie Urzędzie Gminy stanowiska pracy w postaci inspektora d.s. ochrony i promocji zabytków lub włączenie w/w zagadnień w zakres obowiązków na istniejącym stanowisku pracy. 2. Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji.

**Realizacja priorytetu 3), 4), 5) Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Krzęcin w ramach celu strategicznego:
Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego**

Cel kierunkowy	Cel operacyjny	Zadania
Objęcie ochroną najbliższego sąsiedztwa zabytku celem zachowania właściwej ekspozycji obiektów i obszarów zabytkowych.	Prowadzenie prac konserwatorskich przy obiektach zgodnie z Lokalnym Programem Rozwoju	Wyraźne oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru sztyldem <i>zabytek chroniony prawem</i> , zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z 09.02.2004.

**Realizacja priorytetu 3), 4), 5) Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Krzęcin w ramach celu strategicznego:
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami**

Cel kierunkowy	Cel operacyjny	Zadania
1. Uwzględnienie walorów kulturowych i przyrodniczych gminy przy tworzeniu oferty turystycznej.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Udostępnienie bazy danych o zabytkach gminy oraz ujęcie jej w ofercie turystycznej, 2. Udział w programach i stowarzyszeniach nastawionych na promocję dziedzictwa kulturowego pod kątem atrakcji turystycznych 3. Wykorzystanie prasy, radia, telewizji, internetu do prezentacji dziedzictwa kulturowego Gminy. 4. Przygotowanie informacji na stronach internetowych miasta o lokalnej tradycji kształtowania zabudowy i dawnych materiałach budowlanych, rekomendowanych do stosowania w zabudowie historycznej. 	<p>1. Tworzenie tras edukacyjno-turystycznych po zasobach przyrodniczych i kulturowych gminy <i>np.:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> a) <i>szlak archeologiczny trasą wczesnośredniowiecznych grodzisk i cmentarzysk,</i> b) <i>śladem dawnych majątków folwarcznych,</i> c) <i>założeń pałacowych i dworskich,</i> d) <i>pomników przyrody.</i>
2. Budowanie tożsamości mieszkańców poprzez wspieranie działań społecznych chroniących i promujących lokalne dziedzictwo kulturowe.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Udzielenie wsparcia dla społecznego monitorowania stanu obiektów i przestrzeni zabytkowych poprzez popularyzację idei społecznego opiekuna zabytków. 2. Obejmowanie przez Wójta Gminy patronatem honorowym działań społecznych, których dochód przeznaczony będzie na potrzeby ochrony 	Opracowanie regulaminu nagrody za właściwą opiekę nad zabytkiem (użytkownika obiektu zabytkowego/wykonawcy prac.

	dziedzictwa kulturowego (zbiórki, akcje społeczne, loterie itp.).	
Realizacja priorytetu 1), 2), 3), 4), 7) Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Krzęcin w ramach celu strategicznego: Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków		
Cel kierunkowy	Cel operacyjny	Zadania
Czytelna i łatwo dostępna informacja o zasadach finansowego wsparcia dla właścicieli obiektów zabytkowych oraz dostępny system informacji o obiektach i obszarach chronionych.	Stałe podnoszenie wskaźników budżetu gminnego przeznaczonego na ochronę zabytków.	Opracowanie systemu rekompensat i ulg dla właścicieli i dzierżawców obiektów zabytkowych, sprzyjających podejmowaniu przez nich działań rewaloryzacyjnych.
Realizacja priorytetu 6) Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Krzęcin w ramach celu strategicznego: Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami		
Cel kierunkowy	Cel operacyjny	Zadania
Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną w celu reaktywacji na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów.	Udział w specjalistycznych programach szkoleniowych, konferencjach, warsztatach, mających na celu przygotowanie i podnoszenie kwalifikacji kadr administracji samorządowej wykonującej zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego.	Utworzenie stanowiska lub włączenie do zakresu obowiązków na jednym ze stanowisk pracy, spraw ochrony i promocji zabytków.

9. Zasady oceny gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z dnia 17 września 2003 r. nr 162, poz. 1568 ze zm.*) wójt (*burmistrz, prezydent miasta*) sporządza co dwa lata sprawozdanie z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, który przedstawia się, w przypadku jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego – radzie gminy.

Sporządzenie sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami powinno być poprzedzone oceną poziomu jego realizacji z uwzględnieniem wykonania zadań przyjętych do realizacji w okresie obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywności ich wykonania.

Do podstawowych narzędzi prowadzenia oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami mogą być wykorzystane następujące wskaźniki:

- a) wskaźnik produktu z zasady definiowany jest jako rzeczy materialne, które powstają w ramach realizacji jakiegoś zadania dzięki zaangażowaniu w zadanie środków finansowych, rzeczowych itp. Wskaźnik ten dotyczy wyłącznie okresu realizacji danego zadania, z tego też względu mogą być podawane tylko za te lata, w których projekt jest realizowany (*nie powinny wykraczać poza planowany termin zakończenia realizacji zadania*). Liczone są w jednostkach mierzalnych (*materialnych, monetarnych itp.*).

Kryteriami służącymi prowadzeniu oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami w aspekcie wskaźników produktu mogą być:

- procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inny miernik) obiektów poddanych rewaloryzacji,
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo – konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych tym pracom,
- procentowy poziom objęcia terenu gminy zrealizowanymi, miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- wykonana waloryzacja zasobu kulturowego poprzez np.: opracowanie Gminnej Ewidencji Zabytków, przygotowanie kart obiektów do wpisu do rejestru zabytków, itp...,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych itp.
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,

– itp.

b) wskaźniki rezultatu odpowiada bezpośrednio i natychmiastowym efektom wynikającym z realizacji przedmiotowego zadania. Wskaźniki rezultatu należy przedstawić za okres nie wcześniejszy niż wskaźniki produktu, z uwagi na to, że zawsze są ich wynikiem.

Kryteriami służącymi prowadzeniu oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami w aspekcie wskaźników rezultatu (*będących skutkiem realizacji kryteriów oceny wskaźników produktu*) mogą być:

- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków,
- liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomnik historii,
- zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi, instytucjami społecznymi itp.,
- liczba opracowanych prac studialnych (*studia historyczno – urbanistycznych, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego*),
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy,
- liczba opracowanych wydawnictw w tym folderów promocyjnych, przewodników,
- liczba osób zwiedzających muzea, skanseny, izby regionalne itp.
- liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- itp.

10. Źródła finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 ze zm.*) obowiązek opieki nad zabytkami, finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, spoczywa na ich właścicielach lub posiadaczach (*mających tytuł prawny do obiektu*).

W związku z tym, że koszty większości koniecznych do wykonania prac przy zabytkach przekraczają możliwości finansowe właścicieli lub ich posiadaczy, możliwe jest dofinansowanie prac ze środków krajowych (*będących w dyspozycji administracji rządowej lub samorządowej*) bądź zagranicznych.

10.1 Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Od roku 2009 zmianom uległy zasady rozdzielania środków finansowych w ramach Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Jednym z nich jest program pn.: „**Dziedzictwo Kulturowe**”. W ramach tego programu wyodrębniono pięć priorytetów:

- **Priorytet 1 "Ochrona zabytków"** mający na celu ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego oraz konserwację i rewaloryzację zabytków,
- **Priorytet 2 "Rozwój instytucji muzealnych"** mający na celu wspieranie finansowe instytucji muzealnych w zakresie pozyskiwania nowych zbiorów muzealnych, oraz konserwacji i zabezpieczeniu już posiadanych obiektów. W ramach priorytetu wspierane są również zadania mające na celu popularyzację zbiorów poprzez organizację czasowych wystaw muzealnych, zwłaszcza o charakterze ogólnopolskim i międzynarodowym oraz modernizacją stałych wystaw muzealnych pod kątem wykorzystania nowoczesnych technik multimedialnych. Nowością jest możliwość zakupu w ramach Priorytetu niezbędnego sprzętu do pracowni konserwatorskich, jak również sprzętu do realizacji wystaw. Priorytet "Rozwój instytucji muzealnych" skierowany jest przede wszystkim do muzeów samorządowych, jednakże na poszczególne zadania, zwłaszcza w zakresie konserwacji archiwaliów, starodruków i księgozbiorów, mogą również wnioskować biblioteki, organizacje pozarządowe, oraz kościoły i związki wyznaniowe,
- **Priorytet 3 "Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju"** mający na celu intensyfikację ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym poprawę stanu zachowania zabytków polskich i z Polską związanych znajdujących się za granicą,
- **Priorytet 4 "Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego"** wspiera przedsięwzięcia, mające na celu zwiększenie dostępu do zasobów dziedzictwa kulturowego

i naukowego, a także jego ochronę w formie cyfrowej. Priorytet jest narzędziem koordynacji procesów digitalizacyjnych w kraju i utrzymania określonych standardów w tym zakresie,

- **Priorytet 5 "Ochrona dziedzictwa kultury ludowej"** ma na celu zachowanie, dokumentowanie i przekaz autentycznych wartości kultury tradycyjnej, ochronę twórczości ludowej, w tym unikalnych umiejętności, ich popularyzację w społeczeństwie, a także kształtowanie tożsamości lokalnej.

Terminy składania wniosków:

- **pierwszy nabór** planowany jest w terminie do dnia **30 listopada** roku poprzedzającego rok, w którym planuje się zrealizować zadanie,
- **drugi nabór** planowany jest w terminie do dnia **31 marca** roku w którym zadanie ma być realizowane (*również dla refundacji*).

Alokacja środków na finansowanie programu w 2009 r. około 50.000.000 zł.

Kwalifikowalność wydatków zgodna z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 ze zm.*).

Wysokość dofinansowania 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. W przypadku gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacje może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Dotyczy to również przypadku, gdy stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót przy obiekcie.

Szczegóły dotyczące aplikowania oraz potencjalni beneficjenci będą znani po ogłoszeniu przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego naboru w ramach Programów w listopadzie 2009 r. Wszystkie informacje oraz ogłoszenie o naborze można uzyskać pod adresem: www.mk.gov.pl.

10.2 Fundusz Kościelny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr tzw. martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu funduszu kościelnego (*Dz. U. nr 9, poz. 87 ze zm.*). Fundusz powstał jako forma rekompensaty dla kościołów z przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Fundusz Kościelny stosownie do zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych wyrażonego w ustawie zasadniczej (*Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483 uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r.*) działa na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych, posiadających uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej.

Środki Funduszu Kościelnego przeznaczone są m.in. na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej.

Dotacje z Funduszu Kościelnego udzielane są wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (*w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.*).

Fundusz nie finansuje remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (*takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże*) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (*takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony*) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wewnątrz (*takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki*).

Alokacja jest uzależniona od możliwości budżetowych MSWiA oraz wniosków beneficjentów – nabór jest ciągły.

Uprawnieni wnioskodawcy to między innymi kościelne osoby prawne. Środki na realizację zadań, przekazywane są na wniosek uprawnionych podmiotów.

Wszystkie informacje na temat możliwości i zasad aplikowania można uzyskać pod adresem: www.mswia.gov.pl.

10.3 Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie

Podobnie jak w przypadku programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 ze zm.*) wsparcie z budżetu państwa może być udzielone, po złożeniu wniosku przez wnioskodawcę do wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków właściwego dla miejsca położenia zabytku.

Kwalifikowalność wydatków zgodna z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 ze zm.*).

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, a w wyjątkowych okolicznościach do 100% gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną lub stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac.

Wsparcia może być również udzielone na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku – **refundacja**.

Alokacja środków w ramach Zachodniopolskiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów w roku 2008 wyniosła około: 600.000 zł.

Uprawnieni wnioskodawcy – zgodnie z art. 73 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 ze zm.*).

Nabór wniosków odbywa się po jego ogłoszeniu przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie.

Wszystkie informacje na temat możliwości i zasad aplikowania można uzyskać pod adresem: www.wkz.szczecin.pl.

10.4 Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zm.*) do dnia 28 lipca 2006 r. samorządy województw nie posiadały uprawnień do działań związanych z finansowaniem prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach. W związku z tym w latach 2004 – 2006 Województwo Zachodniopomorskie przekazywało środki finansowe na remonty zabytkowych obiektów kultury na zasadzie pomocy finansowej dla innych jednostek samorządu terytorialnego – art. 167 ust. 2 pkt 5 oraz art. 175 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (*Dz. U. z 2005 r. Nr 249, poz. 2104 ze zm.*). Samorządy gminne i powiatowe posiadały i nadal posiadają kompetencje do tego typu działań.

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 12 maja 2006 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie ustawy o samorządzie województwa (*Dz. U. z 2006 Nr 126, poz. 875*) województwa uzyskały kompetencje do działań związanych z finansowaniem prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach.

Sposób finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach w Województwie Zachodniopomorski określony został w uchwale nr XV/144/07 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 18 grudnia 2007 r. w sprawie określenia trybu i zasad

udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków kultury położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego (*Dz. Urz. Województwa Zachodniopomorskiego z 2008 r., nr 20, poz. 366*).

Kwalifikowalność wydatków zgodna z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 ze zm.*).

Alokacja środków w ramach Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego na remonty i konserwację zabytkowych obiektów roku 2009 wyniosła około: 600.000 zł.

Uprawnieni wnioskodawcy – zgodnie z art. 73 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 ze zm.*).

Nabór wniosków odbywa się po jego ogłoszeniu przez Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego.

Wszystkie informacje na temat możliwości i zasad aplikowania można uzyskać pod adresem: www.bip.um-zachodniopomorskie.pl.

10.5 Samorząd Powiatowy – Powiat

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (*Dz. U. z 1998 r., nr 91, poz. 578 ze zm.*) oraz ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zm.*) nakłada obowiązek związany z finansowaniem prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach również na jednostki samorządu terytorialnego szczebla powiatowego.

Zgodnie z w/w ustawami zasady i sposób finansowanie prac przy zabytkach winna określać uchwała organu stanowiącego m.in. powiatu – Rady Powiatu Choszczeńskiego. Wg stanu na dzień 2 lipca 2009 r. nie przyjęła takiej uchwały.

W związku z tym koniecznym jest podjęcie działań związanych z określeniem zasad dofinansowania prac przy zabytkowych obiektach przez Powiat Choszczeński.

10.6 Samorząd Gminny – Gmina Krzęcin

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (*Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.*) oraz ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zm.*) nakłada obowiązek związany z finansowaniem prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach również na jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego.

Sposób finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach w Gminie Krzęcin określa uchwała nr XXXV/175/2006 Rady Gminy Krzęcin z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków

Zagraniczne środki finansowe dla zadań z zakresu opieki nad zabytkami (*okres programowania 2007 – 2013*)

10.7 Krajowy Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

XI oś priorytetowa – Kultura i Dziedzictwo Kulturowe.

Działanie 11.1 – Ochrona i Zachowanie Dziedzictwa Kulturowego.

Cel działania: Ochrona, zachowanie i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym.

W ramach działania wspierane będą projekty z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym, a także projekty z zakresu rozwoju zasobów cyfrowych w obszarze kultury w dziedzinie zasobów zabytkowych. Dodatkowo wsparcie kierowane będzie także na działania związane z tworzeniem wirtualnych instytucji kultury (*dotyczy wykorzystania w tym celu zbiorów zabytkowych*).

Ponadto wsparcie przeznaczone będzie na przygotowanie dokumentacji technicznej dotyczącej inwestycji zgodnej z celami działania.

Efektem realizacji projektów będzie poprawa stanu zabytków (*ruchomych i nieruchomych*) o znaczeniu europejskim i ogólnopolskim, wzrost znaczenia kultury w kreowaniu miejsc pracy i PKB oraz atrakcyjności kraju dla mieszkańców, turystów i inwestorów.

Przykładowe rodzaje projektów obejmują m.in.:

- rewitalizację, rewaloryzację, konserwację, renowację, restaurację, zachowanie, a także adaptację na cele kulturalne obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem,
- zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (*wyłącznie jako jeden z elementów projektu*),
- konserwację zabytkowych muzealiów, starodruków, księgozbiorów oraz archiwaliów i zbiorów filmowych o szczególnej wartości historycznej,
- zabezpieczenie zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem,

- rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym: digitalizację zabytkowych zasobów bibliotecznych i muzealnych oraz archiwaliów i zbiorów filmowych o szczególnej wartości historycznej,
- przygotowanie kompleksowej dokumentacji niezbędnej do wnioskowania i realizacji przedsięwzięcia w ramach działania.

W ramach jednego złożonego projektu beneficjent może łączyć różne typy w/w działań. Inwestycje budowlano-konserwatorskie w działaniu dotyczą prac prowadzonych w obiektach zabytkowych i ich otoczeniu.

Potencjalni beneficjenci to m.in.:

- instytucje kultury (*państwowe, samorządowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego*),
- jednostki samorządu terytorialnego,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- organizacje pozarządowe,
- archiwa państwowe,
- szkoły artystyczne (*dla których organem prowadzącym jest minister właściwy ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub jednostki samorządu terytorialnego*), wyłącznie w zakresie zadań z obszaru digitalizacji zabytkowych zbiorów, konserwacji zabytków ruchomych oraz ich zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem,
- uczelnie artystyczne (*nadzorowane przez ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego*) wyłącznie w zakresie zadań z obszaru digitalizacji zabytkowych zbiorów, konserwacji zabytków ruchomych oraz ich zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem,
- publiczne uczelnie wyższe inne niż artystyczne, wyłącznie w zakresie zadań z obszaru digitalizacji zabytkowych zbiorów, konserwacji zabytków ruchomych oraz ich zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem,
- partnerstwa związane w ramach określonego w działaniu katalogu beneficjentów (*Partnerstwo rozumiane jako porozumienie co najmniej dwóch samodzielnych podmiotów, którego celem jest ich wzajemne zobowiązanie się do wspólnej realizacji określonego przedsięwzięcia bądź projektu, które ze względu na swój ograniczony potencjał (np. finansowy, naukowy, brak doświadczenia w realizacji danego typu projektów) przekracza możliwości jednego podmiotu.*

Wkład ze środków unijnych: 101,02 mln euro.

Minimalna wartość projektu wynosi 20 mln PLN (*w tym dla partnerstw zawiązanych w celu realizacji projektu*). Dla projektów dotyczących wyłącznie:

- konserwacji zabytków ruchomych,
- rozwoju zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym digitalizacji zabytkowych zasobów bibliotecznych i muzealnych oraz archiwaliów i zbiorów filmowych o szczególnej wartości historycznej,
- zabezpieczenia zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem
- tworzenie wirtualnych instytucji kultury (*dot. wykorzystania w tym celu zbiorów zabytkowych i/lub o szczególnej wartości historycznej*) w tym realizowanych przez partnerstwa projektowe – minimalna wartość projektu wynosi: 4 mln PLN

Ponadto dla wszystkich typów projektów realizowanych przez instytucje kultury państwowe i współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego, archiwa państwowe oraz dopuszczone w działaniu typy szkół i uczelni artystycznych minimalna wartość projektu wynosi: 4 mln PLN.

Dla projektów dotyczących przygotowania dokumentacji technicznej – wszystkie typy projektów kwalifikowanych w ramach działania niezależnie od ich wartości.

Wkład własny na poziomie: 15 %

Maksymalny udział środków UE w wydatkach kwalifikowanych na poziomie projektu: 85%.

Osiągnięcie celów szczegółowych priorytetu związane jest z realizacją projektów o charakterze ponadregionalnym ochrony dziedzictwa kulturowego oraz budowy, rozbudowy i przebudowy infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym. W ramach priorytetu wsparciem objęte będą projekty z zakresu ochrony i zachowania zabytków nieruchomych o znaczeniu ponadregionalnym, w tym znajdujące się na liście Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO lub uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Wsparciem objęte będą również projekty z zakresu ochrony i zachowania ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego, a także projekty z zakresu rozwoju zasobów cyfrowych w dziedzinie zasobów bibliotecznych i archiwalnych oraz zasobów wirtualnych muzeów. Ponadto wsparcie przeznaczone będzie na przygotowanie dokumentacji technicznej dotyczącej inwestycji zgodnej z celami priorytetu. W ramach priorytetu realizowane będą także projekty z zakresu rozwoju oraz poprawy stanu infrastruktury kultury, w tym szkolnictwa artystycznego. Inwestycje w obszarze szkolnictwa artystycznego mają bezpośredni wpływ na podniesienie jakości kształcenia, tworząc wysoko wykwalifikowane kadry. Przekłada się to w efekcie

na podniesienie jakości oferty kulturalnej (*m.in.: filharmonii, oper, teatrów*) i produktów kultury wytworzonych przez przemysły kultury (*m.in.: przemysł muzyczny, filmowy*) wpływając tym samym na podniesienie dobrego wizerunku kraju silnie oddziałującego na jego atrakcyjność m.in. w aspekcie turystycznym czy inwestycyjnym. Szeroko dostępna i atrakcyjna oferta kulturalna ma także wpływ na podniesienie jakości życia oraz wzrost kompetencji kulturalnych społeczeństwa. Dziedzictwo kulturowe jest jednym z najważniejszych czynników decydujących o atrakcyjności Polski. Kultura i polski dorobek kulturalny są jednym z głównych elementów wpływających na pozytywny wizerunek kraju, identyfikujący i kształtujący obraz Polski w krajach Europy i świata. Kultura stanowi także element przewagi strategicznej w procesie definiowania miejsca i pozycji Polski w Unii Europejskiej. Poza tym kultura pełni istotną funkcję w życiu społecznym, integrując i budując poczucie tożsamości regionalnej i narodowej. Jest także uniwersalnym instrumentem rozwijania współpracy międzynarodowej i kształtowania wspólnej, europejskiej tożsamości kulturowej i społecznej. Polska posiada zasoby kulturowe o ogromnej wartości i dużym zróżnicowaniu. Na zasoby te składają się elementy dziedzictwa kulturowego, będącego efektem skomplikowanych procesów cywilizacyjnych, wielokulturowości, otwarcia Polski na mniejszości narodowe, etniczne i religijne oraz tysiącletniej historii państwa. Wyrazem tego jest fakt wpisania wielu polskich zabytków na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO, a także na listę Pomników Prezydenta RP. Ważnym elementem zasobów kulturowych kraju są gromadzone od wieków dzieła sztuki, zasoby archiwalne i biblioteczne, a także rozwijająca się kultura współczesna, reprezentowana przez uznanych twórców o europejskiej i światowej sławie.

Komplementarność z innymi działaniami i priorytetami:

- PO Rozwój Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 - Działanie 3.3. Odnowa i rozwój wsi (*500 tys. zł na jedną miejscowość*),
- PO Zrównoważony Rozwój Sektorów Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich – Priorytet 4. Zrównoważony rozwój obszarów zależnych głównie od rybactwa,
- PO Innowacyjna Gospodarka – Priorytet 6. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym – Działanie 6.4. Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym (*wartość projektu co najmniej 20 mln zł*),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego.

Ogłoszenia o naborze wniosków w trybie konkursowym zamieszczane są m.in. na stronie internetowej pod adresem: www.mkidn.gov.pl, zgodnie z harmonogramem naborów w ramach POIiŚ dostępnym m.in. na Portalu Funduszy Strukturalnych pod adresem: www.fundusze-strukturalne.gov.pl

10.9 Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego - Działanie: 5.2

V Oś priorytetowa – Turystyka, kultura i rewitalizacja.

Działanie: 5.2 Rozwój kultury – ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Poddziałanie: 5.2.2 Zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Cel i uzasadnienie poddziałania:

Zachowanie, ochrona oraz poprawa stanu obiektów zabytkowych województwa zachodniopomorskiego. Przyczyni się to do kształtowania świadomości regionalnej oraz do rozwoju turystyki kulturalnej, której głównym motywem jest poznawanie dorobku kulturowego danego regionu.

Typy projektów:

Operacje mające na celu ochronę i zachowanie dziedzictwa i dóbr kultury, to m. in.:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach nieruchomych (obiekty historyczne, układy urbanistyczne i ruralistyczne, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, a zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe, pozostałości historycznego osadnictwa),
- zakup i instalacja systemów zabezpieczeń obiektów i zespołów zabytkowych przed pożarem, kradzieżą i zniszczeniem,
- digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów bibliotecznych i archiwalnych,
- konserwacja publicznych zbiorów zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów i archiwaliów,
- zabezpieczenie przed nielegalnym wywozem, kradzieżą lub zniszczeniem zabytków ruchomych,

W ramach uzupełnienia realizowanych przedsięwzięć przewiduje się poprawę dostępu do obiektów zabytkowych (*budowa i modernizacja ciągów komunikacyjnych: dróg dojazdowych, alei i zabytkowych, kładek oraz tworzenie infrastruktury dla osób niepełnosprawnych itp.*). W powiązaniu z w/w typami projektów umożliwiające jest również kompleksowe zagospodarowywanie otoczenia obiektów zabytkowych. Otoczenie to teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Projekty z zakresu dziedzictwa kulturowego dotyczą obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Projekty zagrożone wystąpieniem pomocy publicznej nie kwalifikują się do dofinansowania w ramach Poddziałania 5.2.2.

Potencjalni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST,
- organy administracji rządowej,
- organizacje pozarządowe,
- instytucje kultury,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- jednostki sektora finansów publicznych (pozostałe),
- parki narodowe i krajobrazowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- partnerstwa wyżej wymienionych podmiotów.

Wkład ze środków unijnych na poddziałanie: 3.362.674,00 EURO

Wkład własny na poziomie: 25 % lub 15 %

Maksymalny udział środków UE w wydatkach kwalifikowanych na poziomie projektu: 75% lub 85% całkowitych wydatków kwalifikowanych w przypadku projektów zlokalizowanych wyłącznie na terenie gmin o niekorzystnej sytuacji społeczno-gospodarczej zgodnie z załącznikiem 6 do RPO WZ (*nie dotyczy projektów objętych pomocą publiczną*).

Demarkacja i komplementarność:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013. Oś priorytetowa 3. Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej. Działanie: Odnowa i rozwój wsi,
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko. Oś priorytetowa 11. Kultura i dziedzictwo kulturowe. Działanie 11.1 Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym,
- Program Operacyjny Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007 – 2013. Oś priorytetowa 4. Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa. Działanie 4.1 Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa.

Wnioski składane w ramach Poddziałania 5.2.2 będą podlegały **procedurze konkursowej**. Nabór projektów do dofinansowania poprzedzony jest ogłoszeniem o konkursie, które zamieszczane jest na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego:

www.rpo.wzp.pl oraz www.bip.um-zachodniopomorskie.pl, a także w prasie o zasięgu regionalnym, na co najmniej 60 dni kalendarzowych przed upływem terminu składania wniosków.

Harmonogram naboru wniosków dostępny na stronie internetowej: www.rpo.wzp.pl.

10.10 Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego - Działanie 5.5

V Oś priorytetowa – Turystyka, kultura i rewitalizacja.

Działanie 5.5.1 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

Cel i uzasadnienie działania:

Celem Działania jest pobudzenie gospodarcze oraz społeczne obszarów problemowych, poprzez tworzenie kompleksowych projektów rewitalizacyjnych.

Typy projektów:

Inwestycje realizowane w ramach poddziałania muszą być elementami projektów zintegrowanych wynikających z Lokalnych Programów Rewitalizacji wybranych w drodze preselekcji. Mogą to być następujące podprojekty realizowane na obszarach miejskich, przemysłowych, popegeerowskich i powojkowych zlokalizowane poza Szczecińskim Obszarem Metropolitalnym:

- budowa, przebudowa lub renowacja infrastruktury znajdującej się na obszarze zdegradowanym;
- budowa, przebudowa lub modernizacja infrastruktury technicznej znajdującej się na obszarze zdegradowanym w szczególności przewodów lub urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych, ciepłowniczych, elektrycznych, gazowych lub telekomunikacyjnych;
- **prace konserwatorskie i restauratorskie w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568);**
- zakup i instalacja urządzeń poprawiających bezpieczeństwo na obszarze zdegradowanym;
- renowacja części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych.

Potencjalni beneficjenci:

Ścieżka weryfikacji Lokalnych Programów Rewitalizacji:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia.

Ścieżka konkursowa podprojektów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne JST;

- organy administracji rządowej;
- organizacje pozarządowe;
- jednostki sektora finansów publicznych (pozostałe);
- instytucje kultury;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS;
- przedsiębiorcy;
- spółki prawa handlowego nie działające w celu osiągnięcia zysku lub przeznaczające zyski na cele statutowe, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, porozumienia i stowarzyszenia;
- partnerstwa działające na podstawie ustawy o Partnerstwie publiczno – prywatnym, utworzone przez wyżej wymienione podmioty;
- partnerstwa wyżej wymienionych podmiotów.

Wkład ze środków unijnych na działanie: 7 371 815,50 EUR kat. interwencji – 61; 3 774 600,00 EUR kat. interwencji - 78

Wkład własny na poziomie: 50%

Maksymalny poziom dofinansowania na poziomie projektu: 50%

Harmonogram naboru wniosków dostępny na stronie internetowej: www.rpo.wzp.pl.

10.11. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Oś priorytetowa 3; Jakość Życia na Obszarach Wiejskich i Różnicowanie Gospodarki Wiejskiej. Działanie: Odnowa i Rozwój Wsi

Pomocy finansowej udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie: budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów pełniących funkcje publiczne, społeczno – kulturalne, rekreacyjne i sportowe oraz służącym promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa historycznego, tradycji, sztuki oraz kultury; kształtowania obszaru przestrzeni publicznej; budowy remontu lub przebudowy infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno – kulturalnych; zakupu obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami, z przeznaczeniem na cele publiczne; odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych, budynków będących zabytkami lub miejsc pamięci; kultywowania tradycji społeczności lokalnej oraz tradycyjnych zawodów.

Wsparcie może być udzielone jeśli:

- projekt realizowany jest w miejscowości należącej do gminy wiejskiej, gminy miejsko wiejskiej z wyłączeniem miast powyżej 5.000 mieszkańców lub gminy miejskiej z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5.000,
- **projekt wpisuje się w zakres Planu Odnowy Miejscowości** (*należy takie tworzyć*).
- projekt nie ma charakteru komercyjnego.

Pomoc finansowa ma formę refundacji części kosztów kwalifikowanych projektu. Maksymalna wysokość pomocy na realizację projektów w jednej miejscowości wynosi: 500.000 zł w okresie realizacji Programu. Wielkość pomocy przyznanej na realizację jednego projektu nie może być niższa niż: 25.000 zł.

Wnioski składane w ramach PROW będą podlegały **procedurze konkursowej**. Nabór projektów do dofinansowania poprzedzony jest ogłoszeniem o konkursie, które zamieszczane jest na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego: www.prow.wzp.pl.

10.12 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Program Współpracy Międzyregionalnej” INTERREG IV C

Priorytet 2 Środowisko naturalne i zapobieganie zagrożeniom – Dziedzictwo kulturowe i krajobraz. Wymiana doświadczeń i wiedzy, transfer i dalszy rozwój polityk służących:

- ochronie i poprawie dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu,
- wspieranie zarządzania zagrożeniami w zakresie dziedzictwa kulturowego krajobrazu kulturowego (*kontekst miejski i wiejski*),
- promocja dóbr kultury jako podstawy rozwoju gospodarczego regionów.

Poziom współfinansowania wynosi do 80% kosztów. Alokacja środków dla priorytetu wynosi **156.644.359 Euro**.

10.12.1 Program Operacyjny Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna”– „Współpraca Transgraniczna”. Krajów Meklemburgia – Pomorze Przednie/Brandenburgi i Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) INTERREG IV A

Priorytet 3. Transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wsparcie współpracy transgranicznej w zakresie zdrowia, kultury i edukacji. Działanie 3.2. Wspieranie współpracy jednostek samorządu

terytorialnego oraz prywatnych ośrodków kulturalnych, stowarzyszeń i innych instytucji działających na rzecz rozwijania kontaktów transgranicznych i integracji społecznej.

- rozbudowa i modernizacja ośrodków współpracy polsko – niemieckiej,
- działania na rzecz popularyzacji własnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w państwie sąsiednim,
- ochrona miejsc zabytków o szczególnym znaczeniu dla regionu.

Pomoc finansowa ma formę refundacji części kosztów kwalifikowanych projektu. Polscy partnerzy mogą uzyskać dofinansowanie w wysokości do 85 % kosztów kwalifikowanych projektu. Alokacja środków dla priorytetu wynosi 39.511.452 Euro.

Składane wnioski będą podlegały procedurze konkursowej.

Ważne.

Wymienione w tym rozdziale możliwości wsparcia są hipotetycznymi i potencjalnymi rozwiązaniami dla wsparcia inwestycji przy zabytkach. Wskazać należy, że wybór programu współfinansującego zadanie powinien być dokonany po szczegółowym określeniu zakresu rzeczowego i finansowego dla danego projektu. Większość informacji koniecznych dla prawidłowego przygotowania wniosku aplikacyjnego znajduje się na stronach internetowych oraz dokumentach programowych.

11. Materiały na których oparto opracowania

1. ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (*Dz. U. z 2001 r. Nr 99 poz. 1079, Nr 100 poz. 1085, Nr 110 poz. 1189 i Nr 145 poz. 1623 z późn. zm.*),
2. ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (*Dz. U. z 2000 r. Nr 46 poz. 543 z późn.zm.*),
3. ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (*Dz. U. Nr 62 poz.627 i Nr 115 poz. 1229 z późn.zm.*),
4. ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (*Dz. U. Nr 8 poz. 717*),
5. ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (*Dz. U. z 2000 r. Nr 106 poz. 1126, Nr 109 poz. 1157 i Nr 120 poz. 1268 z późn.zm.*),
6. ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 ze zm.*)
7. ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie wojewódzkim (*Dz. U. z 2001 r. nr 142, poz. 1590*),
8. ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (*Dz. U. z 1998 r., nr 91, poz. 578 ze zm.*),
9. ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (*Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95*),
10. uchwała nr XV/144/07 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 18 grudnia 2007 r. w sprawie określenia trybu i zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków kultury położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego (*Dz. Urz. Województwa Zachodniopomorskiego z 2008 r., nr 20, poz. 366*),
11. Uszczegółowienie Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko,
12. Uszczegółowienie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego,
13. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich,
14. Program Współpracy Międzyregionalnej INTERREG IV C,
15. Program Operacyjny Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca Transgraniczna”. Krajów Meklemburgia – Pomorze Przednie/Brandenburgia i Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) INTERREG IV A.
16. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 (Warszawa 2004)
17. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 (Warszawa 2005)
18. Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego (Warszawa 2004)
19. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020

20. Wojewódzki Program Ochrony Zabytków 2008-2012
21. Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 roku
22. Uchwała nr XXXV/175/2006 Rady Gminy Krzęcin w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków dnia 14 czerwca 2006 r.
23. Uchwała nr XVI/117/2008 Rady Gminy Krzęcin w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Krzęcin z dnia 30 maja 2008
24. Studium krajobrazu kulturowego Gminy Krzęcin. Oprac. Biuro Dokumentacji Zabytków. Szczecin 2001 r.
25. Uchwała nr XXXVI/168/2009 Rady Gminy Krzęcin w sprawie uchwalenia Wieloletniego Planu Inwestycyjnego Gminy Krzęcin na lata 2009 – 2013 z dnia 3 czerwca 2009 r,
26. Uchwała – nr VI / 44 / 2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 25 kwietnia 2007 r. w sprawie uchwalenia Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Krzęcin na lata 2007-2013,
27. Uchwała - nr XXVI/173/2009 Rady Gminy Krzęcin z dnia 3 czerwca 2009 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia *Planu Odnowy Miejscowości Granowo w latach 2007-2013,*
28. Uchwała nr 1/2009 Zebrania Wiejskiego z dnia 25 maja 2009r. *zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia „Planu Odnowy Miejscowości Granowo na lata 2007-2013,*
29. Uchwała NR XIX/129/2008 Rady Gminy Krzęcin z dnia 24 września 2008 r. *zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Kaszewo w latach 2007-2013,*
30. Uchwała NR XII/79/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. *w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Krzęcin w latach 2007-2013,*
31. Uchwała NR XII/80/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. *w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Mielęcín w latach 2007-2013,*
32. Uchwała NR XII/81/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. *w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Objezierze w latach 2007-2013,*
33. Uchwała NR XII/82/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. *w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Przybysław w latach 2007-2013,*
34. Uchwała NR XII/83/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. *w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Rakowo w latach 2007-2013,*
35. Uchwała NR XII/84/2007 Rady Gminy Krzęcin z dnia 28 grudnia 2007 r. *w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Żeńsko w latach 2007-2013*
36. www.mk.gov.pl,
37. www.mswia.gov.pl,
38. www.wkz.szczecin.pl,

39. www.bip.um-zachodniopomorskie.pl,
40. Białe Karty Architektury obiektów wpisanych do rejestru zabytków (*w posiadaniu Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie*),
41. Karty ewidencyjne zabytków z Ewidencji Wojewódzkiego konserwatora Zabytków (*posiadaniu Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie*).

12.Aneks

12.1 Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Chłopowo

Kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa; zbudowany w latach 1907 –1909
nr rej 401

Pierwszy kościół o nieznanym kształcie – wzmiankowany już w 1337 r. Obecna świątynia zbudowana w stylu neobarokowym, posiada jednoprzestrzenną wewnętrzną z transeptem.

Granowo

Kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa; zbudowany w XV w., przeb. w 1855; r.

nr rej A-217

Świątynia zbudowana pierwotnie z kamienia polnego i cegły, wzmiankowana w dokumentach już w 1337 r. w 1855 roku całkowicie przebudowana w stylu neogotyckim z cegły i obrobionego kamienia polnego. W 1929 spłonęła w części wyniku uderzenia pioruna. Odbudowana została wg projektu architekta berlińskiego Kurta Günthera. Wnętrze salowe o prostym zamknięciu prezbiterium z wieżą od strony zachodniej.

Krzęcin

Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela; zbudowany w 1910 r.

nr rej. A-216

Kościół powstał na miejscu wcześniejszej świątyni, z której przeniesiono jedynie wyposażenie. Zbudowany został w stylu neogotyckim, murowany z czerwonej cegły na fundamencie kamienno – ceglany . Posiada malowniczą bryłę z dobudowaną od wschodu pięcioboczną absydą prezbiterium i mniejszym pomieszczeniem zakrystii wraz z klatką schodową od strony płdn. wsch, oraz wieżą od strony zachodniej.

Miełcin

Park dworski; złożony XIX/XX w.
nr rej. 284/79

Park dworski założony został od strony południowo wschodniej dworu, ogrodzony ceglany murem. Czytelna jest granica założenia ora zachowany drzewostan.

Objezierze

Kościół; p.w. św. Józefa Oblubieńca NMP; zbudowany w latach 1854 – 1864; nr rej. A-238

Kościół zbudowany został w stylu neogotyckim na miejscu wcześniejszej świątyni, jako budowla salowa z pięciobocznie zamkniętym prezbiterium w formie absydy. Pierwotnie przy kościele istniał cmentarz, przeniesiony w XIX w. do północnej części wsi.

Przybysław

Pałac zbudowany w 2 poł. XIX w.;

nr rej. 71 fot.

Nr 9

Pałac zbudowany został w stylu klasycystycznym w 1 ćw. XIX wieku i przebudowany w latach 80-tych XIX wieku. Od strony północnej pałacu usytuowano zabudowania folwarczne a od strony południowej i płdn. wsch. rozległy park krajobrazowy. Posiada wewnątrz dwutraktowe z główną klatką schodową w bocznej części holu od strony zachodniej oraz jedną boczną klatką schodową wraz z dodatkowym wejściem od

strony elewacji wschodniej i drugą w trakcie północnym od strony wsch.

Przybysław

Park dworski , założony w 2 poł. XIX w.;

nr rej. 277/79

Park dworski powstał w typie parku krajobrazowego otaczającego rezydencję mieszkalną od strony południowej i płdn. wsch. Założenie urozmaicały stawy.

Rakowo

Kościół p.w. Św. Trójcy; zbudowany w XV/ XVI w.,
przebudowany w latach 1724-1735 i w 1890 r.;
nr rej. A-320

Pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z 1337 roku. Obecna jednoprzestrzenna świątynia z prosto zamkniętym prezbiterium i murowaną kamienną wieżą to wynik przebudowy świątyni w 1 poł. XVIII w. i w 1890 r. , kiedy to zbudowano obecną wieżę.

Żeńsko

Kościół p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej;
zbudowany w XIV w., przebudowany w XVI w. i w 1 poł. XVIII w.;
nr rej. a-166

W bryle przebudowanej świątyni czytelne ślady wcześniejszego kościoła z XVI w., zachowane w murach obwodowych. Kościół powstał jako jedno-przestrzenna bryła z kwadratową wieżą od strony zachodniej. Wymurowany z kamienia polnego, częściowo otynkowany.

Pierwotnie przy kościele znajdował się cmentarz, obecnie nie zachowany.

12.2 Wykaz obiektów proponowanych do gminnej ewidencji zabytków (około 70 obiektów)

- 1) zabudowania folwarczne w: Granowie przy ul. Szerokiej i ul. Zakładowej, Chłopowie, Krzęcinie, Nowym Klukomiu, Pluskocinie, Rakowie,
- 2) pałac w Rakowie
- 3) szkoły w Krzęcinie, Mielęcinie, Objezierzu, Przybysławiu,
- 4) kuźnie w Granowie, Chłopowie, Objezierzu, Przybysławiu
- 5) remiza w Rakowie,
- 6) gorzelnia w Rakowie,
- 7) gospoda w Krzęcinie,
- 8) młyn w Smużyku,
- 9) sala wiejska w Żeńsku, Krzęcinie
- 10) brama ogrodzenia przykościelnego w Żeńsku
- 11) zagroda młyńska w Krzęcinie, Mielęcinie, Smużyku,
- 12) trafostacje w Pluskocinie, Mielęcinie.
- 13) chałupy i budynki gospodarcze w Granowie przy ul. Szerokiej i ul. Wesolej; Chłopowie przy ul. Bukowej, ul. Głównej, ul. Leśnej, ul. Wodnej, w Objezierzu, w Żeńsku, w Krzęcinie przy ul. Niepodległości, ul. Pocztovej, ul. Ogrodowej.

2.3 Wykaz zespołów zabudowy i obiektów proponowanych do wpisu do rejestru zabytków:

Układy urbanistyczne wsi :

Granowo

Wieś o średniowiecznej metryce, wzmiankowana materiałach źródłowych już w 1337 roku, kiedy to stanowiła własność margrabiego Nowej Marchii. Posiada czytelny podział na wieś zagrodową i 2 folwarki. Zachowany pierwotny układ przestrzenny z okresu XIX wieku w formie wielodrożnicy wraz z historyczną zabudową, nie zdegradowaną powojennymi działaniami remontowo – inwestycyjnymi.

Chłopowo

Wieś o metryce średniowiecznej wzmiankowana w materiałach źródłowych już w 1337 roku. Należała wówczas do cystersów z Bierzwnika. Zachowany oryginalny, historyczny układ wsi wielodrożnicy ukształtowany w XIX wieku. Zachowana również historyczna zabudowa wsi nie zdegradowana późniejszymi działaniami inwestycyjnymi. Szczególnie

atrakcyjny obszar wzdłuż ulic Leśnej, Bukowej, Głównej i Wodnej.

Chłopowo

Objezierze

Wieś o metryce średniowiecznej, wzmiankowana w materiałach źródłowych w 1337 roku, kiedy to stanowiła własność klasztoru cystersów z Bierzwnika. Wieś zachowała historyczny układ ulicówki, ukształtowany w XIX wieku. Zachowana jest historyczna zabudowa wraz kolonią mieszkalną robotników dawnej cegielni, nie zdegradowana powojennymi działaniami inwestycyjno – remontowymi.

Żeńsko

Wieś o metryce średniowiecznej, wzmiankowana w materiałach źródłowych już w 1337 roku, , kiedy to stanowiła własność margrabiego Nowej Marchii Ludwika Starszego. Zachowany historyczny układ przestrzenny wsi

wykształcony w XIX w., obejmujący zabudowania zagrodowe i zespół pałacowo folwarczny. Historyczna zabudowa wsi nie została zniszczona powojennymi działaniami remontowo – inwestycyjnymi.

Układy urbanistyczne zabudowy folwarcznej we wsiach:

Zlikwiduj to !- był folwark kolonia Chlopowo

Miełcin

Zespół dworsko folwarczny powstał w 2 ćw. XVIII wieku, jako własność hrabiego Aleksandra von Dohn z Krzęcina. Pierwotnie zabudowania folwarczne rozmieszczone były wokół prostokątnego dziedzińca, następnie rozbudowane w kierunku zachodnim. Zachowany jest historyczny układ przestrzenny wraz z zabudową mieszkalną w tym dworem w otoczeniu parku, kolonią robotników oraz zabudową gospodarczą: budynkami inwentarskimi, stodołami, spichrzami, gołębnikiem, transformatorem, budynkami warsztatowymi, gorzelnią i

kaplica.

Miełcin

--	--

Przybysław

Powstanie osady Przybysław związane jest z akcją kolonizacyjną z końca XVIII wieku, kiedy to teren należał do hrabiego Aleksandra von Dohna z Krzęcina. Hermina von Glahn przejęła majątek w 1905 r. i wówczas wybudowano większość zachowanych do dzisiaj obiektów

budynki inwentarskie, gołębnik, stodoły, stolarnie, budynki warsztatowe i budynki mieszkalne.

Przybysław

Budynek dworca w **Słonicach**

Dworzec kolejowy w Słonicach powstał w 1880 roku w charakterystycznej formie określanej jako Rundbogenstil. Łączy funkcje mieszkalne z funkcją budynku dworcowego.

Granowo – dwór

